

РОЗДІЛ II. ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ, СТВОРЕННЯ, ФОРМУВАННЯ

УДК 37.01./09

Барвіцька Г. К.,
Храпач Г. С.

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ У НАВЧАННІ

Проаналізувавши роль проектування нових навчальних курсів у системі навчально-пізнавальної діяльності старшокласників як одного із інноваційних засобів сучасних технологій, автори запропонували план створення електронного підручника з української термінології обліку та аудиту і обґрунтували доцільність запровадження цього навчального курсу в навчальному процесі.

***Ключові слова:** проектування, українська термінологія обліку й аудиту, електронний підручник, інноваційний засіб навчання.*

Постановка проблеми. Можливості застосування сьогочасних інформаційних технологій у навчальному процесі відкривають нові обрії в українській освіті. Необхідність підвищення якості вітчизняної освіти зумовлюється високим рівнем розвитку сучасного інформаційного суспільства, в якому велику роль відіграють новітні методи і методики навчання, що сприяють гармонізації навчального процесу. Одним із засобів, що на сьогодні широко застосовується для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів є проектування навчальних курсів та електронних підручників як інноваційного засобу в навчанні.

На сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується надзвичайною рухливістю і мінливістю, проектувальна діяльність педагога домінує, оскільки в ній поєднуються технократичність із гуманітарністю, дослідницька діяльність із прогностичністю й інформаційністю, освіта із соціальними перетвореннями тощо [13, с. 29]. Основні результати дослідження цієї проблематики здійснюються за допомогою відповідних засобів поглибленого навчання, що дає змогу без великих затрат часу у навчально-виховному процесі надавати можливість учням старших класів оволодівати науковими та технічними знаннями сучасного рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічне проектування як механізм розвитку системи діяльності загальноосвітнього закладу та вищої школи досліджували такі науковці: В. Безрукова, В. Докучаєва, І. Зязюн,

О. Кравець, В. Монахов, Г. Муравйова, В. Радіонов та інші вчені. Етапи та компоненти проектування освітнього середовища висвітлено в працях Є. Алісова, В. Бордовської, Т. Подобєдової, Т. Ткача, Я. Фруктової, А. Цимбалару, О. Ярошинської та інших дослідників.

У центрі уваги українських науковців методологічні, наукові, технологічні, психолого-педагогічні проблеми, пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у галузі освіти, зокрема, у навчальному процесі. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики використання інформаційних комп'ютерних технологій у галузі освіти внесли вітчизняні вчені В. Биков, М. Глибовець, В. Гриценко, М. Жалдак, М. Згуровський, С. Кудрявцев, А. Манако, Є. Машбіць, Н. Морзе, Н. Панкратова, С. Раков, К. Синиця, О. Співаковський, В. Широков та інші.

Метою статті є спроба теоретичного обґрунтування проектування навчального курсу з української термінології обліку й аудиту та застосування електронного підручника у навчальному процесі старшокласників як одного з інноваційних засобів.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками в Україні й поза її межами спостерігається активізація досліджень навчальних курсів і програм, які використовуються для підвищення ефективності навчального процесу. Педагогічні колективи навчальних закладів усвідомлюють той факт, що для більш ефективного задоволення потреб учнів вони мають впроваджувати результати наукових досліджень педагогів вищої школи й академічних установ, які давно вийшли за межі традиційного способу організації навчального процесу.

Визначення суті проектування як педагогічного явища є досить складним, тому що надзвичайно проблематичними й багатогідними є система проектування і власне педагогічний процес. Саме слово «проект» у перекладі з латинської мови означає «кинутий вперед – задум, план тощо». Проектування в загальному його розумінні – це науково обґрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проекту прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу [12, с. 93].

На думку науковців, проектування є технічним терміном, який зараз широко використовується в педагогічній сфері. Він з'явився в промислових галузях у середині ХХ століття і тепер набуває широкого вжитку в науці та виробництві, тлумачиться загалом як створення випереджувальної проєкції того, що згодом буде відтворене у природі [2, с. 12].

У соціальних, технічних і гуманітарних науках проектування є формою випереджувального відображення і перетворення дійсності, яка виконує прогностичну функцію управління і зосереджена на конструюванні системи параметрів майбутнього матеріального об'єкта чи якісно нового стану існуючого [11, с. 15]. Тому проектування на сьогодні розглядається науковцями як важливий етап діяльності вчителя, який намагається технологізувати процес освіти зі свого предмета. Спроекувати – це,

передусім, побудувати проект майбутнього процесу, який гарантує досягнення запланованого результату [5, с. 30].

Для пропонованого дослідження найбільш аргументованим є визначення поняття «проектування» О. Ломакіної, яка розглядає проектування навчальних курсів не як складання плану роботи вчителя на уроці, а розроблення логічної структури навчально-виховної діяльності учнів як основи проектувальної діяльності вчителя [16, с. 45].

Сучасна освіта потребує нових підходів до запровадження інноваційних технологій, що здійснюються засобами комп'ютерних програм. Нині одна з найактуальніших форм роботи з учнями – дистанційне навчання, підґрунтям якого є самостійна інтерактивна робота школяра зі спеціально розробленими навчальними матеріалами. Всі компоненти й методичні прийоми орієнтовані на те, щоб зробити навчання максимально зручним і ефективним.

Питання створення і застосування електронних навчальних підручників у навчальному процесі розглядають у своїх дослідженнях В. Бадер, М. Бовтенко, В. Бойкова, В. Волинський, В. Мадзігон, О. Руденко-Моргун, Г. Шелехова та інші. Електронний підручник – підручник, виконаний в електронному (цифровому) форматі HTML, який допускає гіперпосилання, графіку, мову диктора, реєстраційні форми, інтерактивні завдання, мультимедійні ефекти, елементи анімації та комп'ютерних ігор; забезпечує інтерактивність, режим самонавчання, можливість самоконтролю, поширюється на компакт-дисках (CD-ROM) [8, с. 258].

О. Кучерук зазначає, що використання методів комп'ютерного навчання дає змогу осучаснити освітній процес, підвищити його продуктивність, забезпечити індивідуалізацію, диференціацію в досягненні навчальних цілей, інтерактивну взаємодію учнів в електронних мережах під час виконання навчальних проектів [15, с. 75].

Загальна мета створення електронних навчальних підручників – підвищення ефективності процесу засвоєння знань і поліпшення якості підготовки фахівців. У системі освіти електронні навчальні посібники можна використовувати як додаткові навчальні засоби, що дають змогу методично правильно організувати контрольовану вчителем самостійну роботу учнів. Отже, у рамках денної освіти буде здійснюватися поступове впровадження технологій відкритої освіти, зокрема методу дистанційного навчання. У той же час у системі відкритої освіти електронні навчальні посібники є основним джерелом навчальної інформації для того, хто навчається.

Варто ще раз наголосити, що основним призначенням електронного підручника є суттєве підвищення ефективності процесу навчання. Електронний підручник має стимулювати до навчальної діяльності. Для цього слід використовувати прийоми створення ситуації новизни, актуальності, наближення до наукових відкриттів тощо [14, с. 98]. Його можна також розглядати як додатковий навчально-методичний засіб, який дає змогу методично правильно організувати самостійну роботу учнів з матеріалом, розвинути їхні вміння та навички. Водночас можна констатувати:

впровадження у навчальний процес електронних підручників уможливило його забезпечення на належному рівні і підвищення ефективності навчання. Основними перевагами електронного підручника для системи навчальних закладів є можливість автономної роботи незалежно від мережі Інтернет (локальні підручники), наочність матеріалу, яка в електронних підручниках як правило вища, ніж у друкованих паперових виданнях. Електронні підручники можна легко змінювати й доповнювати новими матеріалами. Крім того, треба пам'ятати, що електронний підручник – це не аналог друкованого видання, він є своєрідним освітнім середовищем. Окрім текстової інформації, такий підручник має велику кількість мультимедійного матеріалу, дає змогу працювати з віддаленими ресурсами і швидко переходити до різноманітних частин видання.

Розглянемо основні функції електронних підручників та особливості їхньої реалізації [10]:

а) інформаційна – забезпечення розширеного і поглибленого опанування предметної галузі за рахунок легкого та швидкого доступу до потрібних фрагментів інформації;

б) самоосвіти – формування бажання та вміння самостійно отримувати знання, будувати власну траєкторію навчання; стимулювання навчально-пізнавальної мотивації, активності;

в) розвивально-виховна – створення умов для стимулювання пізнавального інтересу, формування пізнавальної активності, стимулювання бажання поглибити знання, покращити результати навчання, завдяки забезпеченню індивідуальної допомоги, рекомендацій за результатами тестування;

г) систематизації – можливість отримання як загального уявлення про зміст та структуру навчального матеріалу, так і про взаємозв'язок його окремих фрагментів; можливість визначити внутрішньо- і міжпредметні зв'язки матеріалу, що вивчається;

г) трансформаційна, розвивально-виховна – емоційно-виразне ілюстрування теоретичного матеріалу, що забезпечує вплив на емоційно-вольову сферу того, хто навчається, сприяє формуванню мотивації пізнання, навичок самоосвіти; орієнтація на розвиток логічного, аналітичного та конструктивного мислення; стимулювання розумової діяльності; формування творчих навичок учня;

д) корекції та контролю – забезпечення контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів при виконанні тренувальних задач; результатів виконання тестів тощо;

е) прогностична, зворотного зв'язку – накопичення статистичної інформації про перебіг навчального процесу;

є) інтегративна та координувальна – інтегрування знань із різних джерел.

Відомо, що електронні підручники можуть бути адаптованими (орієнтованими на індивідуальні запити і здібності того, хто навчається),

інтегрованими (охоплювати зміст кількох споріднених навчальних предметів одного науково-теоретичного циклу) та змішаними (поєднують функції адаптивності та інтегрованості) [8, с. 35].

Науковці стверджують, що використання електронних підручників у навчальному процесі забезпечує розвиток творчого, інтуїтивного мислення; естетичне виховання завдяки використанню можливостей графіки, мультимедіа; розвиток комунікативних здібностей; формування вмінь приймати оптимальне рішення; формування інформаційної компетентності та інформаційної культури. Електронні підручники не тільки сприяють навчанню учнів, що само по собі значимо, але й відкривають перед ними можливості використання сучасних інформаційних технологій. Електронний посібник – це література нового покоління, що поєднує переваги традиційних довідників і можливості використання комп'ютерних технологій. Можна передбачити, що електронний посібник займатиме чільне місце серед інформаційних ресурсів навчального призначення.

Формування сучасної української терміносистеми обліку та аудиту тісно пов'язане як з прискоренням науково-технічного прогресу взагалі, так і з розвитком обліку й аудиту зокрема, що приводить до активного її поповнення новими термінами (забезпека (пеня) законна, «спазм» ліквідності, «щаслива дуель», «ясельне» фінансування тощо).

Повсякденна праця науковців над поповненням та унормуванням наукової термінології обліку та аудиту має задовольняти як внутрішньонаціональні потреби науки, так і міжнародні, тобто відповідати міжнародним стандартам, а це ставить ще жорсткіші умови щодо її унормування.

Аналіз наукової літератури обліку та аудиту засвідчив: певна частина понять у різних виданнях номінується по-різному, трапляються невдалі кальки з російської мови (оборот, уцінка, убуток замість обіг, знижка, збиток тощо); деякі терміни через багатокомпонентність нечітко називають поняття (перевірка правильності відображення в балансі готової продукції тощо); граматичне оформлення окремих термінів суперечить правописним нормам сучасної української літературної мови (франчайзінг, холдінг, відомість розподілу витрат по електроенергії, складання зведених реєстрів по бухгалтерському обліку замість франчайзинг, холдинг, відомість розподілу витрат з електроенергії, складання зведених реєстрів з бухгалтерського обліку тощо); наявні непоодинокі випадки різного трактування одних і тих самих понять обліку та аудиту, що призводить до помилок тощо.

Актуальність правильного використання старшокласниками понять, пов'язаних з обліком і аудитом створює передумови створення спеціального електронного словника, що дасть змогу наочно продемонструвати можливий усвідомлений відбір терміна, який більшою мірою відповідає поняттю і задовольняє вимоги нормативності. Дослідники вважають, що обов'язковим у такому словнику має бути тезаурус (покажчик термінів), а також таблиці, в яких подавалися б нормативні найуживаніші терміноелементи з відповідною

етимологією (префіксальні і суфіксальні морфеми) та з описом словотворчого значення. З урахуванням інформатизації суспільства такий словник варто робити як у традиційному, паперовому, так і електронному варіантах із використанням нових інформаційних технологій, комп'ютеризованою системою пошуку слів тощо.

Незважаючи на те, що у творенні наукової термінології в різних розвинених мовах спостерігаються спільні або близькі тенденції, українська термінологія обліку та аудиту має власну специфіку формування та розвиток терміносистеми. Крім того, корективи вносить і складний взаємозв'язок терміноодиниць обліку та аудиту із загальноживаною термінологією та іншою лексикою української мови. Всі ці та інші моменти будуть враховані при укладанні запропонованого словника, який задовольнятиме вимоги старшокласників і сприятиме їхньому входженню в інноваційний освітній простір.

Висновки. Використання інноваційних засобів навчання старшокласників суттєво підвищує ефективність викладання, наочно демонструє переваги особистісно-орієнтованого навчання, дає змогу вчителю зміщувати акценти в методиці викладання предмета, підвищувати інтерес учня до свого предмету, створює необхідні умови для активної форми роботи на уроці як сильних учнів, так і тих, кому опанування предметом дається важче. Запропонований електронний підручник сприятиме ефективності підготовки учнів до уроків, оскільки зосереджує їхню увагу на процесах постійного оновлення форм і методів використання такого підручника у навчальному процесі шляхом візуалізації й опрацювання результатів.

Список використаної літератури

1. Бадер В. І. Теоретичні засади побудови електронного підручника з української мови як іноземної / В. І. Бадер // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Л., 2008. – С. 105–110.
2. Безрукова В. С. Проективная педагогика : учеб. пособие / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 344 с.
3. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика : учеб. пособие / М. А. Бовтенко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 215 с.
4. Бойкова В. О. Автоматичне керування процесом навчання в системі електронного підручника / В. О. Бойкова, А. М. Сільвестров, Р. Ф. Хотячук // Праці МНТК «Автоматика – 2000». – Львів : Держ. НДІ інформаційної інфраструктури. – 2000. – Т. 6. – С. 44–51.
5. Бондар С. П. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті : Навчальний посібник / Бондар С. П., Момот Л. Л., Головка М. І. – Рівне : Редакційно-видавничий центр «Теніс», 2003. – 200с.
6. Волинський В. П. Інформаційні функції, роль і призначення електронних підручників / Волинський В. П., Красовський О. С. // Проблеми

сучасного підручника : зб. наук. праць. – Вип. 10. – К. : Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 113–120.

7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 373 с.

8. Гриценчук О. О. Електронний підручник і його роль у процесі інформатизації освіти / О. О. Гриценчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – К. : Ін-т засобів навчання АПН України, 2005. – С. 255–261.

9. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі : Монографія. – Луганськ, 2005. – 299 с.

10. Іванов В. Л. Структура електронного підручника / В. Л. Іванов. – М. : МГИУ, 2001. – 130 с.

11. Квиртия Л. Д. Методические вопросы теории и практики педагогической информации. Обзорная информация / Л. Д. Квиртия. – М. : НИИ ОПАПН, 1976. – Вып. XII. – 63 с.

12. Киричук В. О. Проектування педагогічних умов для розвитку обдарованої дитини: теоретико-практичний аспект : навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдар. дитини НАПН України. – К. : Ін-т обдар. дитини НАПН України, 2011. – 127 с.

13. Кравець О. Є. Технологія проектування навчальної інформації в процесі професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу : монографія / О. Є. Кравець. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2015. – 245 с.

14. Краснова Г. А. Технології створення електронних засобів / Г. А. Краснова. – М. : МГИУ, 2001. – 146 с.

15. Кучерук О. А. Інтеграція комп'ютерних методів у традиційну систему організації самостійної роботи учнів з української мови / О. А. Кучерук // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2011. – № 57. – С. 72–75.

16. Ломакина О. Э. Проектирование как ведущее направление модернизации современного педагогического образования / О. Э. Ломакина // Alma mater. – 2004. – № 1. – С. 44–49.

17. Мадзігон В. М. Педагогічні аспекти створення і використання електронних засобів навчання / В. М. Мадзігон, В. В. Лапінський, Ю. О. Дорошенко // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – К. : Пед. думка, 2003. – Вип. 4. – С. 70–78.

18. Монахов В. М. Теоретические основы проектирования и конструирования учебного процесса / В. М. Монахов. – Волгоград : Перемена, 1995. – 216 с.

19. Основи нових інформаційних технологій навчання : посібник для вчителів / [Є. І. Машбиць, О. О. Гокунь, М. І. Жалдак, О. Ю. Комісарова, Н. В. Морзе, М. Л. Смульсон]. – К. : ІЗМН, 1997. – 264 с.

20. Подобедова Т. Ю. Теория и практика педагогического проектирования // Проблеми сучасної пед. освіти : зб. ст. : Сер. : Педагогіка і психологія / Кримськ. держ. гуманіт. ін-т. – Ялта, 2004. – Вип. 6, ч. 2. – С. 81–87.

21. Руденко-Моргун О. И. Электронный учебник русского языка: история и перспективы развития. Монография. – М. : РУДН, 2006. – 238 с.

22. Ткач Т. Проектування освітнього простору як дискурс психолого-педагогічної науки / Т. Ткач // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – №1. – С. 106–115.

23. Фруктова Я. С. До питання проектування сучасного освітнього середовища / Я. С. Фруктова // Освітнє середовище як методична проблема : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2006. – С. 72–73.

24. Шелехова Г. Т. Електронний підручник на уроках української мови : електронний ресурс / Г. Т. Шелехова // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – К. – Луцьк, 2007. – Вип. 7. – С. 127–133. – Режим доступу до журн. : <http://www.rozumniki.ua/ua/view-articles/id-elektronniy-pidruchnik-na-urokah-ukrayinskoji-movi-37.htm>.

25. Ярошинська О. О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : монографія / Ярошинська О. О. ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О. О., 2014. – 456 с.

Галина Барвицкая, Анна Храпач. Проектирование учебных курсов и электронных учебников как инновационное средство в учебе.

Проанализировав роль проектирования новых учебных курсов в системе учебно-познавательной деятельности старшеклассников как одного из инновационных средств современных технологий, авторы предложили план создания электронного учебника по украинской терминологии учета и аудита и обосновали целесообразность ввода этого учебного курса в учебном процессе.

Ключевые слова: проектирование, украинская терминология учета и аудита, электронный учебник, инновационное средство учебы.

Halyna Barvitska, Ganna Hrapach. Design training courses and e-books as an innovative means of learning.

Analyzing the role of planning of new educational courses in the system of educational-cognitive activity of senior pupils as one of innovative facilities of modern technologies an author offered the plan of creation of electronic textbook from Ukrainian terminology of account and audit and grounded expediency of input of this educational course in an educational process.

Keywords: planning, Ukrainian terminology of account and audit, electronic textbook, innovative means of studies.